

**UKRAINIAN CULTURE OF THE 20TH CENTURY
AS AN ECOSYSTEM OF MODERN CULTURE**

**УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА ХХ СТОЛІТТЯ
ЯК ЕКОСИСТЕМА СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ**

Chornyi R. V. Чорний Р. В.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Lecturer at the Department
of Social Sciences
Ukrainian National Tchaikovsky
Academy of Music
Kyiv, Ukraine*

*кандидат філософських наук,
викладач кафедри суспільних наук
Національна музична академія
України імені П. І. Чайковського
м. Київ, Україна*

Українська культура ХХ століття як екосистема є цілісністю, яку можна реконструювати в рамках філософії культури, зокрема через моделі гетерохронії та гетеротопії. Гетерохронія і гетеротопія як моделі системогенезу культури в цілому – це єдність часу і простору в його генетичному вимірі: це циклічний час, час-вічність, час-стріла; це простір, який пов'язується з однією точкою – сакральною вісю всесвіту, будь-то світове дерево чи обеліск. Єдність багатовимірності простору і часу формує своєрідні детермінанти, які визначаються в контексті системогенезу культури в цілому.

Формування хронотопу культури як єдності гетерохронії та гетеротопії культури України ХХ століття пов'язане з багатовекторним ставленням до минулого і майбутнього. У ХХІ столітті змінюються системи національної культури, в якій майже не залишається місця для суб'єкта, для людини, яка містично пов'язана з Абсолютом. Маргіналізація цінностей і, навпаки, їх центрація, сакралізація здійснюють той вимір культуротворчості, що дає можливість зрозуміти і уявити гетерохронію та гетеротопію як єдність часу і простору, а не просто як єдність абстрактного хронотопу культури.

Реальність культуротворення знаходиться в стильових координатах. Так, зокрема в українській культурі ХХ-ХХІ століття визначаються барочні, модерні, постмодерні настанови, але така трійця виглядає досить абстрактною. Потрібна домінанта, якою в українській культурі був і є авангард і саме авангардна культура стає для культури України найбільш доміантним і визначним фактором.

У контексті цифрових технологій, трансформації комунікації на цій основі, формується новий простір культурних цінностей.

Найголовнішим бастионом збереження культури як цілісності, яка актуалізує цілісність людини, стають національні культури. Національну культуру можна назвати суто традиційною культурою, яка завжди апелює до історичного досвіду, в якому формувалася нація, де вона має свою долю, свій проєкт майбутнього і «екомабутнього», як зазначають сучасні філософи, що піднімають проблематику екології в широкому сенсі – як мета-екологічну.

Якщо аналізувати культуру як цивілізаційний феномен, співмірний роду людини, як феномен, що є носієм активності людини, людства в цілому, то ця проблема піднімалась не раз протягом ХХ століття. Це герменевтичні, феноменологічні, лінгвістичні, семіологічні дослідження, які так чи інакше торкаються проблеми людини в метаекологічному вимірі.

Системогенез національної культури є культурогенезом, формуванням динамічної цілісності культуротворення, яка персонально визначена і орієнтована на етичні, моральні, естетичні цінності, що знаходять своє адекватне вираження в різних практиках культури. Це види мистецтв, мода, дизайн, національна культура, культура повсякдення, культура, як вміння вести дискусію, діалог.

Україна є поліетнічним соціумом, але не варто перебільшувати значення етносів, які налічують малу кількість людей. «Національне» як означальне без означуваного слова не може бути однаковим, евристичним для будь-якої культури. Варто говорити про національну культуру як певний тип цілісності людини, тип історичної цілісності, єдність культурних практик, що сформувалися в тому чи іншому регіоні.

Культура не є горизонтом щодо розуміння духу гуманізму як гаранту екології культури, яка орієнтована на цілісність людини. Культура є лише засобом і можливістю відтворення гуманізму (духовного, сакрального, ідеального), є можливістю здійснення людиною своїх людських і «надлюдських» (метаантропологічних) прерогатив і здібностей бути. Майбутнє культури залежить від того, наскільки цілісно, гармонійно людина усвідомлює національну реальність культуротворення, де системи ідентичності маркуються як можлива, наявна, пост-наявна системи, що в різних контекстах є можливістю здійснення особистості як цілісності людини і соціуму. Якщо йдеться про культуру, то очевидно, що моральний аспект відстає від факторів адаптації, від естетичного. Завдяки стану людина більш спонтанно сприймає зрушення навколишнього середовища. Дієвий вимір культуротворчості більш структурований на основі цілепокладання та цілездійснення, засобів праці. Розвиток діяльності людини свідчить про те, що людина не лише вписана в просторово-часовий континуум, але

вона його змінює в контексті модельних перетворень рефлексії у практичні дії.

Також важливим є глобалізаційний вимір культуротворчості, як метаекологічний аспект культуротворчості в плані формування парадигм цілісності культури. Якщо раніше це було пов'язано з релігійними константами, то зараз формується більш складна цілісність. Так, метаекологічний аспект потребує визначення диференційної культурології або метакulturології екологічного зразка як етико-естетичного виміру, пов'язаного з цільовими ознаками, які виходять на мистецькі художні практики. Цей вимір метаекології культуротворчості заслуговує особливої уваги. Важливим є характеристика художніх стильових виміри мистецького середовища, де виникають персональні ландшафти і персональні візії формотворення культури як певної цілісності українського суспільства.

Література:

1. Андрущенко Т. І. Два плани існування естетичного та художнього осмислення «єдиного». Гілея, науковий вісник. Збірник наукових праць. – 2011. – № 43. С. 243 – 249.
2. Богущкий Ю. Самоорганізація культури: онтологія. Динаміка. Перспективи. Київ : «Веселка», 2008. 199 с.
3. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, локальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). 2018. С. 145 – 148.
4. Лях В.В. Трансформації соціокультурної сфери в інформаційному суспільстві. Культура в сучасних трансформаційних процесах. Київ: Аспект-Поліграф, 2011. С. 6 – 31.
5. Розова Т.В., Чорна Л.В. Людина. Культура. Філософія. (Проблема людини в європейській філософії). Книга 1.– Київ-Одеса: освіта України, 2015. 328 с.
6. Хамітов Н. Л. Гармаш. С. Крилова. Історія філософії: проблема людини та її межі. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. – 3-є видання перероблене та доповнене – К.: КТН, 2015, С. 21 – 22.
7. Michel Foucault. The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences. Psychology Press, 2002. 422 p.
8. Robertson R., Lechner F. Modernization, Globalization and the Problem of Culture in the World-Systems Theory. Theory, Culture & Society. 1985, N3.